

Deel 1a Algemene beschrijving

Panden Rijksweg Haren-Centrum

Haren Wijk A Nr 1 tm Nr 12

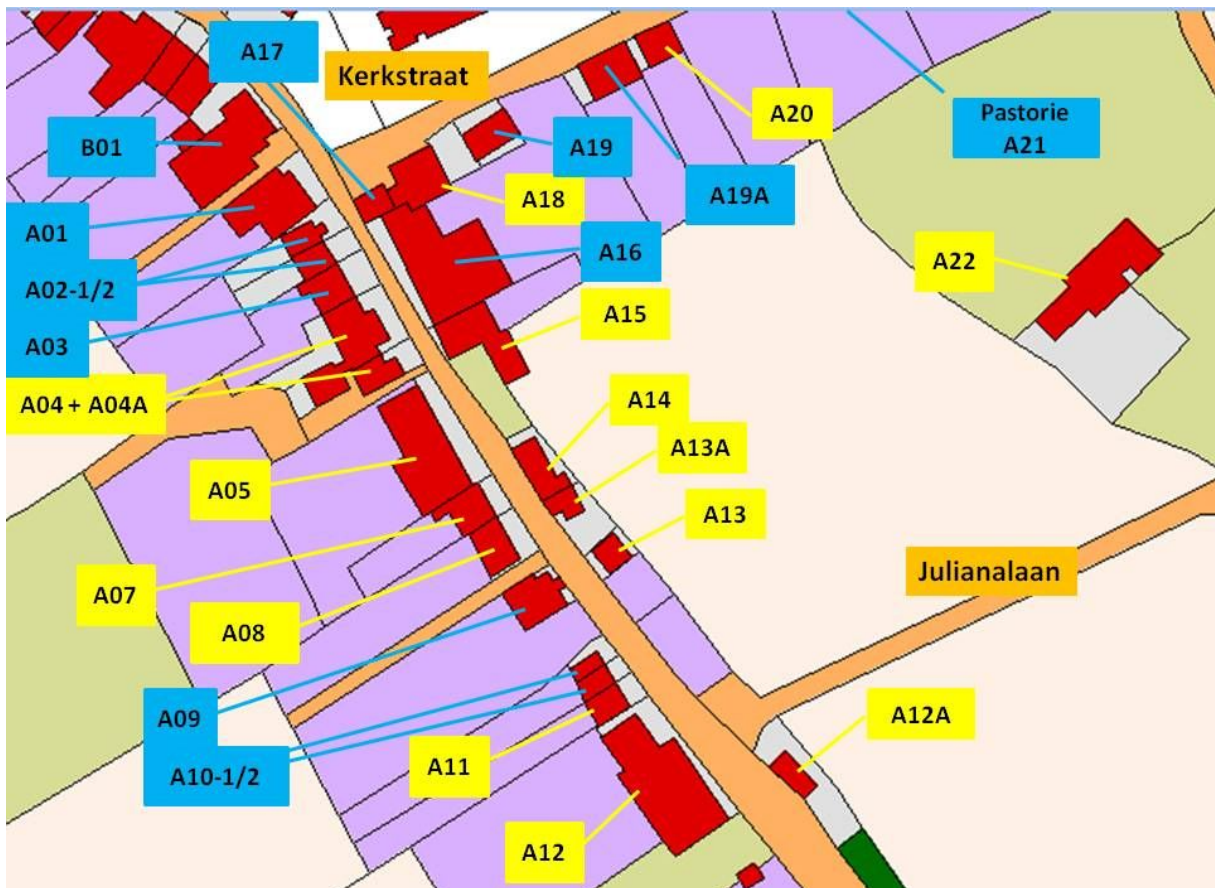
Rijksweg 181 tm 215 (oneven/westzijde)

Inleiding

Op de Braderie en de Kunst en Cultuurmarkt in 2014 heeft de Harener Historische Commissie een begin gemaakt met een historisch overzicht van de panden in de dorpskom van het dorp Haren. De eerste presentatie betreft de panden in wijk A van het dorp Haren aan de westzijde van de Rijksweg. Het gaat dan om de panden A1 tot en met A12 volgens de huisnummering 1830. De huidige nummering is Rijksweg 181 tm 215 (oneven/westzijde).

Overzicht

Op de onderstaande kaart (op basis kadastrale kaart 1830) is de nummering aangegeven van de panden in het zuidelijk gedeelte van het centrum van het dorp Haren. De nummering in geel geeft aan dat in 1830 de bewoner ook de eigenaar is. Bij de nummering in blauw is de bewoner niet de eigenaar.

De onderstaande afbeeldingen op basis van bing/map- birdview en google/map-streetview (2010) geven een beeld van de recente situatie. Op alle afbeeldingen ontbreekt het pand Rijksweg 207

(wel afbroken, maar nog geen nieuwbouw). Op de streetview wordt de nieuwbouw gerealiseerd op Rijksweg 199/201.

Dit document maakt deel uit van Bronbewerking 20 'Panden Rijksweg Haren-Centrum' uitgegeven door de Harener Historische Commissie. De bronbewerkingen worden gepubliceerd op www.haren.nl => Over Haren => Historie. Bronbewerking 20 zal gaan bestaan uit vijf delen. Ieder deel kent vier onderdelen: a t m d.

Nummering van de panden

Als vertrekpunt is de nummering aangehouden van de panden op basis van het bevolkingsregister 1830. Daar waar volgens dat register een pand werd bewoond door twee gezinnen is een “-1” of “-2” aan het nummer toegevoegd. De ‘naam’ van een pand is identiek aan het huisnummer in 1830. Zie hierover ook bronbewerking 3 ‘Systematiek huisnummering 1830-2011’ en bronbewerking 14 ‘Bevolkingsregister 1830’.

Tot 1850 is de huisnummering stabiel gebleven. Panden werden in principe niet vernummerd (voor het onderhavige dorpsgedeelte niet relevante uitzonderingen daar gelaten). Na 1850 vinden regelmatig vernummeringen plaats. Voorts worden de bevolkingsgegevens dan niet meer alleen geregistreerd op een peildatum (1 januari 1830, 1 januari 1840 en 1 januari 1850), maar continu. In een vastbladig boekwerk geen eenvoudige opgave. Doorhalingen, verwijzingen en vernummeringen maken het raadplegen en correct interpreteren van de bevolkingsregisters na 1860 niet eenvoudig. Daarbij komt nog (uitvoeriger beschreven in bronbewerking 3 ‘Systematiek van de huisnummering’), dat de registratie vanaf 1880 steeds meer verandert van een registratie per woning naar een registratie per gezin/persoon. Het wordt ook daardoor steeds lastiger de bewoners van een pand correct weer te geven. Vooral bij de panden A2, A4, A7 en A8 met erg veel mutaties en huisvesting van steeds meer gezinnen tegelijkertijd is het moeilijk overzicht te houden.

Naam' pand	Huisnummers in aangegeven periode											
	1830	1840	1850	1860	1880	1890	1900	1907	1918	1929	1931	nu
A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A162	Rijksstraatweg 181/183	181
A2-1	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A163	Rijksstraatweg 185	185
A2-2	A2	A2A	A2	A3	vervallen							
A3	A3	A3	A3	A4	A3	A3	A3	A3	A3	A164	Rijksstraatweg 187	187
A4	A4	A4	A4	A5	A4	A4	A4	A4	A4	A165	Rijksstraatweg 189	187b
A4A	A4A	A4A	A4A	vervallen								
A5	A5	A5	A5	A6	A5	A5	A5	A5	A5	A166	Rijksstraatweg 191	187d/e
A6	vervallen											
A7-1	A7	A7	A6	A7	A6	A6	afbraak					
A7-2	A7	A7	A6	A7	A6	A7	afbraak					
A8	A8	A8	A7	A8	A7	A9	A9	A6	A6	A167	Rijksstraatweg 193	
						A10					Rijksstraatweg 195	
						A11				A167A	Rijksstraatweg 197	
A9	A9	A9	A8	A9	A8	A12	A12	A7	A7	A168	Rijksstraatweg 199	193d
										A168A	Rijksstraatweg 201	
										A168B	Rijksstraatweg 203	203
A10-1	A10	A10	A9	A10	A9	A13	A13	A8	A8	A169	Rijksstraatweg 205	205
A10-2	A10	A10	A9	A10	A10	A14	A14	A9	vervallen			
A11	A11	A11	A10	A11	A11	A15	A15	A10	A10	A170	Rijksstraatweg 207	207
A12	A12	A12	A11	A12	A12	A16	A16	A11	A11	A171	Rijksstraatweg 209	209
											Rijksstraatweg 211	211
											Rijksstraatweg 213	213
										A172	Rijksstraatweg 215	215

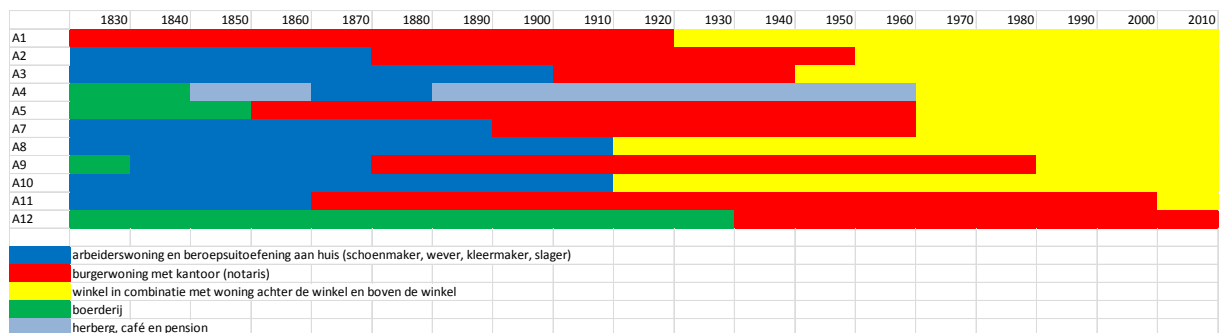
Bij de uitwerking van deze paragraaf is gebruik gemaakt van gegevens uit de volgende bronbewerkingen:

3. Systematiek huisnummering 1830-2011;
4. Register van huisnummering 1907-2011;
6. Adresboeken 1926-1966;
14. Bevolkingsregister 1830.

Zie voor alle bronbewerkingen www.haren.nl => Over Haren => Historie => Bronbewerkingen.

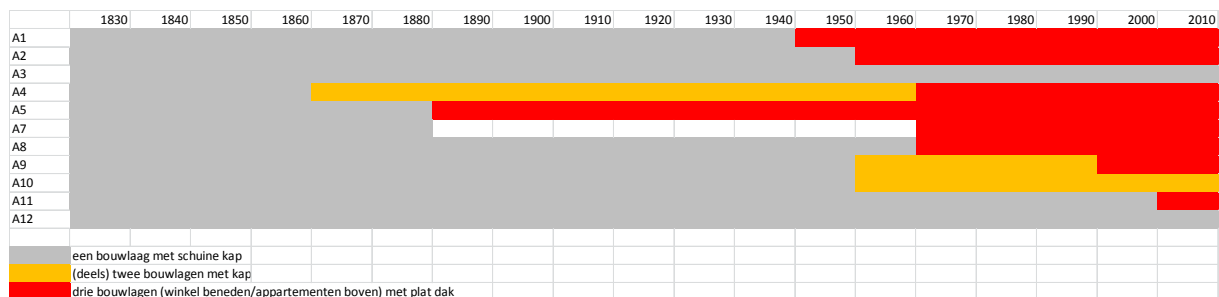
Gebruik panden

Momenteel is sprake van een gesloten winkelwand van Rijksweg 181 tot en met Rijksweg 207. Daarna - Rijksweg 209 tot en met 215 - is sprake van een woonbebouwing. In 1830 was Haren nog een boerendorp met enige zelfstandige beroepsbeoefening. Dat beeld weerspiegelt zich ook in het gebruik van de panden op dat moment. Van de 12 panden zijn er in 1830 vier in gebruik als boerderij. De meeste panden worden gebruikt als woning door arbeiders en kleine zelfstandigen. Geleidelijk verandert het straatbeeld echter in een woonstraat met grotere burgerhuizen. Omstreeks 1900/1910 hebben deze burgerhuizen de overhand. Het gaat dan om grotere panden, die bewoond worden door één gezin met huispersoneel. Soms met kantoor aan huis (notaris). Na 1910 komen de eerste winkels. Die ontwikkeling zet zich de gehele 20e eeuw door. In 2014 zijn alle panden A1 tm A11 op de begane grond in gebruik als winkel. Pand A12 ligt net buiten het eigenlijke centrum en heeft daarom een woonbestemming. De onderstaande grafiek geeft deze ontwikkeling weer.

Versrijningsvorm panden

We mogen er vanuit gaan, dat alle panden oorspronkelijk bestonden uit één bouwlaag met daarop een kap. De oudste foto's bevestigen dat beeld. Alleen de panden van notaris Scato Lohman (Nr A5) en voor een deel Café Jansen (A4) komen op de oudste foto's al voor met twee bouwlagen. Voor wat betreft Café Jansen zal de realisering van het voorhuis in twee lagen hebben plaats gevonden in 1860 door de toenmalige eigenaar Egbert Hoenderken. Scato Lohman brengt de tweede bouwlaag op zijn woning aan in 1886. Na 1950 krijgt een geheel andere bouwstijl de overhand. Steeds meer panden worden afgebroken en vervangen door flatbebouwing met op de begane grond een winkel en daarboven twee woonlagen. De trend wordt in 1953 gezet door aannemer/winkelier Jacob Wierenga met het pand A1 (Rijksweg 181). In de jaren 60 van de vorige eeuw wordt de Centrumflat (ook wel Lohmanflat) gerealiseerd. De panden A4, A5 en A8 worden daarvoor afgebroken. Ook het achterliggende terrein, het zogenaamde Lohmanbosje, wordt bij dit bouwproject betrokken. Direct achter de flat worden woningen gerealiseerd aan de Kroonkampweg. De onderstaande grafiek geeft een beeld van de ontwikkeling van de bebouwing.

Aantal bewoners

Voor de periode 1830 tot en met 1890 is het mogelijk om met grote betrouwbaarheid het aantal inwoners per woning weer te geven. Daarna wordt dit door de wijzigingen in de opzet van het bevolkingsregister (zie boven) bijna onmogelijk. Het onderstaande overzicht laat een groei van het aantal inwoners van 65 in 1830 naar 84 in 1890 zien. In belangrijke mate is die groei het gevolg van de intensivering van de bewoning van de panden A7 en A8. Dit zijn typische arbeiderswoningen met erg veel mutaties in de bewoning. Waarschijnlijk worden de woningen in de loop der jaren naar achteren uitgebreid waardoor bewoning door steeds meer gezinnen mogelijk wordt. De kwaliteit van de huisvesting zal daarbij stellig slecht geweest zijn. De woningen verkrotten. Voor wat betreft het pand A7 maakt buurman notaris Scato Lohman daar in 1898 een einde aan door het pand, dat dan drie aparte huisnummers heeft op te kopen en af te breken. De bewoners per woning zijn aangegeven in de onderstaande tabel.

	1830	1840	1850	1860	1880	1890
A1	6	8	8	5	3	2
A2-01	2	8	4	9	6	8
A2-02	1	3	3	9	0	0
A3	6	5	9	4	4	4
A4	7	4	0	5	6	8
A4A	2	2	0	5	0	0
A5	6	4	2	2	7	7
A7-1	8	6	4	4	6	6
A7-2	1	0	0	4	6	12
A8	2	4	5	10	12	17
A9	2	3	6	6	6	6
A10-1	6	5	7	8	4	3
A10-2	4	0	0	0	1	1
A11	3	2	4	4	5	6
A12	9	7	3	7	4	4
	65	61	55	82	70	84

Uitwerking per pand

Een uitwerking van de gegevens per afzonderlijk pand is opgenomen in onderdeel 1c 'Overzicht percelen, eigenaren en bewoners'.